

การพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรตามแนวทางมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีผลต่อ พฤติกรรมความตั้งใจซื้อของผู้บริโภค: กรณีศึกษากลุ่มนวดเพื่อสุขภาพ วัดคลองคาง อำเภอมือง จังหวัดนครสวรรค์*

ธิติยา ทองเกิน¹

(วันที่รับบทความ: 28 พฤษภาคม 2563; วันที่แก้ไขบทความ: 2 พฤศจิกายน 2563; วันที่ตอบรับบทความ: 18 พฤศจิกายน 2563)

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบริบทการดำเนินงาน และศักยภาพของกลุ่มนวดเพื่อสุขภาพ วัดคลองคาง อำเภอมือง จังหวัดนครสวรรค์ ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพร 2) เพื่อพัฒนาแนวความคิด ผลิตภัณฑ์สมุนไพรของกลุ่มนวดเพื่อสุขภาพวัดคลองคาง อำเภอมือง จังหวัดนครสวรรค์ ตามแนวทางของ มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน 3) เพื่อศึกษาความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์สมุนไพรผู้บริโภคในเขตอำเภอมือง จังหวัด นครสวรรค์ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ กลุ่มที่หนึ่ง เจ้าของาสาวัดคลองคาง และสมาชิกกลุ่มนวดเพื่อสุขภาพวัดคลองคาง จำนวน 11 คน กลุ่มที่สอง ผู้บริโภคในเขตอำเภอมือง จังหวัดนครสวรรค์ ที่มีอายุไม่ต่ำกว่า 18 ปี จำนวน 395 ตัวอย่าง เครื่องมือหรือวิธีการที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามกึ่งโครงสร้าง การประชุมกลุ่มระดม ความเห็น และแบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลแบบเชิงพรรณนา และการวิเคราะห์ด้วยการใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการศึกษา พบว่า กลุ่มนวดเพื่อสุขภาพวัดคลองคาง มีแนวคิดในการพัฒนาสมุนไพรว่านสาวหลง ซึ่งมีสรรพคุณมีฤทธิ์ยับยั้งเชื้อแบคทีเรียที่ก่อโรคทางผิวหนังได้ดีที่สุด นำไปพัฒนาเป็นแนวคิดผลิตภัณฑ์ได้ จำนวน 3 แนวความคิด ได้แก่ น้ำมันหอมระเหยว่านสาวหลง หมอนรองคอลูกประคบ และสมุนไพรว่านสาวหลง ผู้ตอบแบบสอบถามโดยส่วนใหญ่มีความตั้งใจซื้อน้ำมันหอมระเหยว่านสาวหลง เป็นอันดับแรก อยู่ในระดับมากรองลงมาอันดับที่สอง คือ หมอนรองคอลูกประคบ และรองลงมาอันดับที่สาม คือ สมุนไพรว่านสาวหลง

คำสำคัญ: กลุ่มนวดเพื่อสุขภาพ, วัดคลองคาง, สมุนไพร

* บทความวิจัยได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจาก สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, 2563

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาการตลาด คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, E-mail: Thitiya.t@gmail.com

The Development of Herbal Products following the Community Product Standard affecting Willingness to Pay Behavior: A Case Study of Massage for Health Group of Wat Klong Kang, Amphur Muang, Nakhon Sawan Province*

Thitiya Thongkern¹

(Received: May 28, 2020; Revised: November 2, 2020; Accepted: November 18, 2020)

Abstract

This research aims to: 1) study the operational context and the potential of the health massage group in the development of herbal products at Wat Klong Kang, Mueang district, Nakhon Sawan province 2) develop the herbal products concept of health massage group, Wat Klong Kang, Mueang district, Nakhon Sawan province according to the guidelines of community product standards 3) to study the intention to buy herbal products for consumers in Mueang district, Nakhon Sawan province. The sample group used in this research consists of two main groups. The first group consist of Abbot of Wat Klong Kang and members of the Health Massage Group, Wat Klong Kang, totally 11 samples. The second group was consumers in Mueang District Nakhon Sawan Province with age over 18 years olds, totally 395 samples. Tools or methods used for collecting data are semi-structured questionnaires, brainstorming in order to exchange opinions and questionnaires. Data were analysed by writing in a sort explain the nature of the study, Chemical testing of Wan Sao Long, and analysis by using descriptive statistics such as percentage and standard deviation.

The results of the study showed that the health massage group at Wat Klong Kang has a product concept for the development of Wan Sao Long which has the best anti-bacterial properties causing skin diseases. Wan Sao Long was developed into 3 product concepts, including essential oils, Wan Sao Long Neck pillow and herbal soap Wan Sao Long. Most respondents were willing to buy essential oils from Wan Sao Long in a high level. Secondly, respondents were willing to buy neck compress pillow. Thirdly, respondents were willing to buy the herbal soap Wan Sao Long.

Keywords: The health massage group, Wat Klong Kang, Herbal

* Research Article, This research project is supported by Research and Development Institute, Nakhon Sawan Rajabhat University, 2020

¹ Lecturer in Marketing Department, Faculty of Management Sciences, Nakhon Sawan Rajabhat University, Email: Thitiya.t@gmail.com

ความสำคัญและปัญหาการวิจัย

ประเทศไทยเป็นประเทศกำลังพัฒนา มีแผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 ได้มีแนวคิดและกำหนดยุทธศาสตร์การบริหารจัดการความรู้และภูมิปัญญาเพื่อสุขภาพ โดยส่วนหนึ่งได้ให้ความสำคัญในการยกระดับภูมิปัญญาไทยให้มีสถานะและใช้ประโยชน์ได้ทัดเทียมกับภูมิปัญญาสากลโดยการสร้างระบบการวิจัย และพัฒนาภูมิปัญญาไทยให้เข้มแข็งและผสมผสานเข้าสู่ระบบการศึกษาและระดับการสาธารณสุขในทุกระดับ จากแผนแห่งชาติดังกล่าวได้มีการแปลงสู่แผนในระดับกระทรวงและระดับหน่วยงานที่รับผิดชอบเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ เช่น ในแผน 9 ของกระทรวงสาธารณสุขได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาการวิจัยการแพทย์และสมุนไพร และการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศด้านสุขภาพ มีการกำหนดกิจกรรมที่สำคัญหลายด้าน เช่น การพัฒนาห้องปฏิบัติการทางการแพทย์ การพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรเพื่อการส่งออก การรับรองผลิตภัณฑ์สุขภาพ การขยายตลาดผลิตภัณฑ์องค์การเภสัชกรรมสู่ต่างประเทศ เป็นต้น (Thaiherbmedicine, 2559)

นอกจากนี้ประเทศไทยยังมีนโยบายสร้างองค์ความรู้แก่ประชาชนในระดับต่าง ๆ โดยเน้นการพัฒนาศักยภาพของประชาชนผ่านนโยบายการศึกษาและการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการดำเนินพัฒนาคุณภาพชีวิต รัฐบาลมุ่งส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ประกอบกับการมุ่งสร้างสร้างความเข้มแข็งของคนในชุมชนในท้องถิ่นต่าง ๆ อันเป็นฐานรากของระบบเศรษฐกิจของประเทศ ให้เป็นการรวมกลุ่ม และสร้างความเข้มแข็งในการดำเนินงานโดยมีหน่วยงานภาครัฐ สนับสนุนการดำเนินงานส่งเสริมการประกอบการด้านต่าง ๆ รวมทั้งการพัฒนาการรวมกลุ่มอาชีพเพื่อสร้างความเข้มแข็งในชุมชน แต่ทว่าการดำเนินการของกลุ่มอาชีพในชุมชนนั้น ๆ ทั้งที่ได้รับการจดทะเบียนและ/หรือไม่มีการจดทะเบียน มีการดำเนินงานผลิตสินค้าและผลิตภัณฑ์ออกสู่ตลาดทั้งในระดับชุมชน ระดับภูมิภาคและระดับประเทศยังไม่สามารถแข่งขันทางการตลาด กับผลิตภัณฑ์ประเภทเดียวกันที่ผลิตโดยภาคเอกชน สาเหตุหนึ่งมาจากการไม่ได้รับการรับรองคุณภาพในตัวผลิตภัณฑ์ ดังนั้น จึงส่งผลให้สินค้าและผลิตภัณฑ์ของกลุ่มอาชีพในชุมชนขาดความน่าเชื่อถือในการเลือกใช้ นำไปสู่ปัญหาด้านการตลาดตามมา เช่นเดียวกันกับ กลุ่มนวดเพื่อสุขภาพวัดคลองคาง ที่มีการรวมกลุ่มกันสร้างอาชีพนวดเพื่อสุขภาพ และได้มีการผลิตและแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพร อาทิ ลูกประคบสมุนไพร น้ำมันหอมระเหยหรือน้ำมันเหลือง ยาหม้อ โดยใช้สูตรที่พัฒนาขึ้นตามภูมิปัญญาท้องถิ่น อย่างไรก็ตามผลิตภัณฑ์สมุนไพรยังขาดจุดเด่น ยังขาดการรับรองมาตรฐานของผลิตภัณฑ์สมุนไพรจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) ส่งผลให้ผลิตภัณฑ์ขาดความน่าเชื่อถือ ไม่สามารถจำหน่ายในตลาดระดับที่สูงขึ้นได้ หากผลิตภัณฑ์ได้รับการพัฒนา จะช่วยสร้างรายได้เพิ่มจากการให้บริการนวดเพื่อสุขภาพ

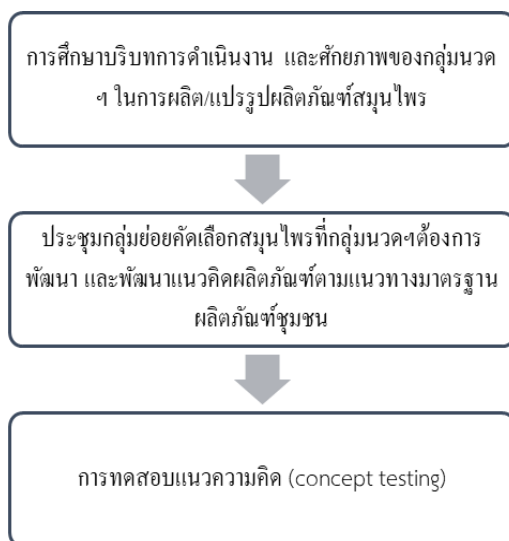
โครงการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้แนวคิดในการศึกษาต่อจากโครงการ “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการวางแผนกล-ยุทธ์การตลาดเพื่อส่งเสริมการดำเนินงานของกลุ่มนวดเพื่อสุขภาพ กรณีศึกษา กลุ่มนวดเพื่อสุขภาพวัดคลองคาง จังหวัดนครสวรรค์” ปี 2559 ซึ่งผู้วิจัยได้ทราบถึงการดำเนินงานของกลุ่มนวดเพื่อสุขภาพวัดคลองคาง และตระหนักถึงปัญหาดังกล่าวข้างต้น จึงมีความสนใจศึกษาวิจัยการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรตามแนวทางของมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน และทดสอบพฤติกรรมความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์สมุนไพรกับกลุ่มผู้บริโภค เพื่อให้ทราบว่าผู้บริโภคมีความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์สมุนไพรรายการใด ทั้งนี้เพื่อเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนผลิตภัณฑ์สมุนไพรให้มีศักยภาพในการสร้างรายได้ อันจะนำไปสู่การสร้างจุดเด่น และการสร้างอัตลักษณ์ให้มีความน่าเชื่อถือในตัวสินค้า

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทการดำเนินงาน และศักยภาพของกลุ่มนวดเพื่อสุขภาพวัดคลองคาง อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพร
2. เพื่อแนวความคิดผลิตภัณฑ์สมุนไพรของกลุ่มนวดเพื่อสุขภาพวัดคลองคาง อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ตามแนวทางของมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน
3. เพื่อศึกษาความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์สมุนไพรผู้บริโภคในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

กรอบแนวคิดในการวิจัย การพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรตามแนวทางมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ที่มีผลต่อพฤติกรรมความตั้งใจซื้อของผู้บริโภค: กรณีศึกษากลุ่มนวดเพื่อสุขภาพวัดคลองคาง อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาค้างนี้ จำนวน 3 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 พระสุทัศน์ ธรรมะชิโป และกลุ่มขนาดเพื่อสุขภาพวัดคลองคาง อำเภอมือง จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 5 คน กลุ่มที่ 2 ผู้บริโภคที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอมือง จังหวัดนครสวรรค์ที่มีอายุไม่ต่ำกว่า 18 ปี การสุ่มตัวอย่างเพื่อการศึกษา ได้ทำการคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างด้วยสูตรของ Yamane (1973) ต้องมีขนาดของกลุ่มตัวอย่างอย่างน้อย 393 ตัวอย่าง โดยมีค่าความคาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ไม่เกินร้อยละ 5 ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 สำหรับงานวิจัยฉบับนี้ได้เก็บแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 ตัวอย่าง ได้รับตอบกลับมาและมีความสมบูรณ์ จำนวน 395 ตัวอย่าง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

2.1 แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ข้อที่ 1

2.2 ประชุมกลุ่มย่อย ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ข้อที่ 2

2.3 แบบสอบถาม ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ข้อที่ 3

แบบสอบถาม (questionnaire) เป็นแบบสอบถามการทดสอบความตั้งใจซื้อของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์สมุนไพรแปรรูป เป็นข้อคำถามความคิดเห็นที่มีต่อผลิตภัณฑ์สมุนไพรแปรรูป มีข้อคำถามเป็นมาตรวัดประเมินค่า (rating scale) โดยแบ่งค่าคะแนนออกเป็น 5 ระดับ ได้แก่ 1 มีความตั้งใจซื้ออยู่ในระดับน้อยมาก 2 มีความตั้งใจซื้ออยู่ในระดับน้อย 3 มีความตั้งใจซื้ออยู่ในระดับปานกลาง 4 มีความตั้งใจซื้ออยู่ในระดับมาก 5 มีความตั้งใจซื้ออยู่ในระดับมากที่สุด

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยทำการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ได้แก่ การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาด้วยวิธีดัชนี ความสอดคล้องของข้อคำถาม และวัตถุประสงค์จากผู้เชี่ยวชาญทางด้านการตลาด 2 ท่านและผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์สมุนไพร 1 ท่าน พร้อมทั้งตรวจสอบความเที่ยง (reliability) ของแบบสอบถามก่อนนำไปใช้จริงกับผู้เคยใช้ผลิตภัณฑ์สมุนไพร ($n = 30$) นำมาทดสอบค่าความเที่ยงหรือค่าความเชื่อมั่นโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Cronbach, 1990) และค่ายอมรับได้ที่ค่าความเชื่อมั่น 0.7 ขึ้นไป โดยโดยค่าความเชื่อมั่นหลังจากได้มีการทดสอบค่าสัมประสิทธิ์แอลฟารวม เท่ากับ .704 จากนั้นจึงเก็บข้อมูลจริงกับผู้บริโภคที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอมือง จังหวัดนครสวรรค์ที่มีอายุไม่ต่ำกว่า 18 ปี

3. การวิเคราะห์ข้อมูลวิจัย

การวิเคราะห์สถิติพื้นฐานเกี่ยวกับตัวแปรความคิดเห็นหรือความตั้งใจซื้อต่อผลิตภัณฑ์สมุนไพรแปรรูปเพื่อให้ทราบลักษณะการแจกแจงของตัวแปรแต่ละตัวซึ่งการวิเคราะห์จะใช้สถิติพื้นฐานบรรยายเพื่อให้ทราบค่าเฉลี่ย (mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) ของตัวแปรแต่ละตัวที่ทำการศึกษาในส่วนนี้จะใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ข้อที่ 1

กลุ่มนวดเพื่อสุขภาพวัดคลองคาง ตั้งอยู่ภายในวัดคลองคาง เลขที่ 51 บ้านบึงเสนาท หมู่ที่ 3 ตำบลบึงเสนาท อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์

พระสุทัศน์ ธรรมะธิโป ผู้ริเริ่มนำแพทย์แผนไทยมาให้บริการในวัด ท่านเล็งเห็นว่าพระส่วนใหญ่สุขภาพไม่ดี อาหารที่ฉันเลือกไม่ได้แล้วแต่ญาติโยมจะนำมาถวาย พระมีภาวะเจ็บป่วยบ่อย ท่านจึงไปดูต้นแบบการให้บริการด้านแพทย์แผนไทยที่วัดหนองหญ้านาง จังหวัดอุทัยธานี จากนั้นท่านได้เริ่มทำห้องอบสมุนไพรขึ้นจำนวน 1 ห้อง ภายในบริเวณวัดคลองคาง เพื่อให้พระในวัดได้อบสมุนไพร หลังจากเปิดให้บริการได้เพียงแค่ 3 วัน ชาวบ้านในระแวกนั้นก็ขอมาอบสมุนไพรด้วย ทำให้ห้องอบสมุนไพรมีจำนวนไม่เพียงพอต่อความต้องการ จึงต้องขยายห้องเพิ่มขึ้น เพื่อให้ทั้งชาวบ้านและพระได้ใช้บริการอบสมุนไพรโดย การให้บริการอบสมุนไพรนี้ไม่มีค่าใช้จ่ายใด ๆ หลังจากเปิดห้องอบสมุนไพรแล้ว ได้เปิดทำการนวดเพื่อสุขภาพหรือการนวดเพื่อผ่อนคลายภายในบริเวณวัด สร้างศาลานวดเล็ก ๆ จำนวน 9 หลัง และศาลารวมอีก 1 หลัง มีหมอนวดทั้งหมด 23 คน ชาย 6 คน หญิง 17 คน ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันมาให้บริการนวด (ชิตยา ทองเกิน, 2559)

จากการริเริ่มให้มีห้องอบสมุนไพร มีการรวมกลุ่มสมาชิกในชุมชนสร้างอาชีพการนวดเพื่อสุขภาพ อย่างไรก็ตาม รายได้จากการนวดยังไม่คงที่เนื่องจากลูกค้าเข้าไปใช้บริการน้อยโดยเฉพาะในช่วงฤดูฝน

สมาชิกกลุ่มนวดฯ จำนวน 5-10 คน ได้รวมกลุ่มกันแปรรูปสมุนไพรที่มีอยู่ภายในชุมชนเพื่อใช้ภายในกลุ่มนวดฯ อาทิ ขาดม น้ำมันนวด สบู่ เป็นต้น ผลิตภัณฑ์ดังกล่าวยังไม่ได้ผลิตเพื่อจำหน่ายในท้องตลาด เนื่องจาก “กระบวนการผลิตของกลุ่มมีลักษณะของการเรียนรู้ ลองผิด ลองถูก โดยมีกานำไปใช้และทดสอบการใช้ผลิตภัณฑ์จากสมาชิกภายในกลุ่มนวดฯ และนำข้อมูลที่ได้มาปรับปรุงผลิตภัณฑ์สำหรับใช้เฉพาะในกลุ่ม” พระสุทัศน์ ธรรมะธิโป กล่าว

สมุนไพรสำหรับการแปรรูปนั้นมีการปลูกไว้ภายในบริเวณวัด และปลูกในชุมชน พระสุทัศน์ ธรรมะธิโป ยังกล่าวอีกว่า พืชสมุนไพรที่จะนำมาใช้แปรรูปนั้นสามารถส่งเสริมให้ชาวบ้านปลูกใน

ชุมชนได้ สภาพดินมีความอุดมสมบูรณ์ อยู่ใกล้แหล่งแม่น้ำเจ้าพระยา หากผลิตภัณฑ์สมุนไพรได้รับการสนับสนุนส่งเสริมพัฒนาต่อยอดในเชิงพาณิชย์ จัดได้ว่า ทางกลุ่มนวดฯมีความพร้อมทางด้านวัตถุดิบสมุนไพร อีกทั้งสมาชิกในกลุ่มนวดฯ มีความพร้อมในที่จะพัฒนาแปรรูปสมุนไพรเพื่อต่อยอดการผลิตและจำหน่าย

(ก) การสัมภาษณ์

(ข) การประชุมกลุ่ม

ภาพที่ 2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผลการวิจัยที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ข้อที่ 2

จากการศึกษารวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์และประชุมกลุ่มย่อย พบว่า สมุนไพรที่ควรศึกษาพัฒนา คือ ว่านสาวหลง (ดังแสดงในภาพที่ 3) ว่านชนิดนี้จัดเป็นว่านที่มีกลิ่นหอมทั้งในส่วนใบและราก สามารถนำมาสกัดใช้เป็นส่วนผสมในเครื่องหอมสำหรับการประกอบพิธีทางศาสนา อาทิ การบวชพระ เป็นต้น ดังนั้น พระสุทัศน์ ธรรมะธิโปจึงมีแนวคิดอยากศึกษาถึงการสกัดน้ำมันหอมระเหยและการนำไปเป็นส่วนผสมของผลิตภัณฑ์หมวดเครื่องสำอางเพื่อสร้างความแตกต่างทางการตลาด

ภาพที่ 3 ว่านสาวหลง

ภายหลังจากการสัมภาษณ์และการประชุมกลุ่ม ผู้วิจัยได้นำว่านสาวหลงไปทดสอบทางเคมี เพื่อศึกษาความสามารถในการยับยั้งการเจริญของแบคทีเรียก่อโรคของสารสกัดหยาบจากว่านสาวหลง ด้วยวิธี

Agar well diffusion พบว่า เมื่อนำสารสกัดเอทานอลและเอทิลอะซิเตทของว่านสาวหลง มาละลายกับ DMSO ที่มีความเข้มข้นเริ่มต้นที่ 125 250 และ 500 มิลลิกรัมต่อมิลลิลิตร มาทดสอบความสามารถในการยับยั้งแบคทีเรียทดสอบทั้ง 4 ชนิด ได้แก่ *S. typhimurium*, *S. aureus*, *E. coli* และ *B. cereus* พบว่า สมุนไพรที่ตัวทำละลายและความเข้มข้นต่างกัน สามารถยับยั้งการเจริญของแบคทีเรียต่างกัน โดยสารสกัดหยาบว่านสาวหลงที่สกัดด้วยเอทิลอะซิเตทและเอทานอลที่ทุกความเข้มข้น สามารถยับยั้งกลุ่มแบคทีเรียแกรมบวก คือ *S. aureus*, และ *B. cereus* ได้ทุกความเข้มข้น โดยที่ความเข้มข้น 500 มิลลิกรัมต่อมิลลิลิตรของสารสกัดเอทิลอะซิเตทของว่านสาวหลง มีฤทธิ์ยับยั้งเชื้อแบคทีเรียแกรมบวก *S. aureus* ได้ดีที่สุด

จากการทดสอบการยับยั้งของแบคทีเรียทั้ง 4 ชนิด ได้แก่ *Salmonella typhimurium*, *Escherichia coli*, *Bacillus cereus* และ *Staphylococcus aureus* ซึ่งเป็นแบคทีเรียที่ก่อโรกระบบทางเดินอาหารและผิวหนัง พบว่า สารสกัดว่านสาวหลง มีกลิ่นหอม สรรพคุณมีฤทธิ์ยับยั้งแบคทีเรียที่ก่อโรกระบบทางเดินอาหาร อาทิ อาหารเป็นพิษ ท้องเสีย ท้องร่วง เป็นต้น มากกว่านี้สรรพคุณของว่านสาวหลงมีฤทธิ์ยับยั้งเชื้อแบคทีเรียที่ก่อโรคทางผิวหนังได้ดีที่สุดอีกด้วย อาทิ โรคฝี หนอง ฝีฝีกั้ว เป็นต้น จากผลการทดสอบ จะเห็นได้ว่า ว่านสาวหลงสามารถนำไปเป็นส่วนผสมของผลิตภัณฑ์อาหาร/เครื่องสำอาง และผลิตภัณฑ์ทำความสะอาดได้เป็นอย่างดี อาทิ สบู่ทำความสะอาดผิวกาย แชมพูสระผม น้ำมันหอมระเหย เป็นต้น

จากการศึกษาพัฒนาแนวคิดผลิตภัณฑ์ร่วมกันและได้จัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ตามแนวทางมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ได้ร่วมกันพัฒนาแนวคิดผลิตภัณฑ์สมุนไพรแปรรูปจำนวน 3 แนวคิด ได้แก่ น้ำมันหอมระเหยว่านสาวหลง หมอนรองคอลูกประคบ และสบู่ว่านสาวหลง (ดังแสดงในภาพที่ 4)

(ก) น้ำมันหอมระเหย

(ข) หมอนรองคอลูกประคบ

(ค) สบู่สมุนไพรว่านสาวหลงว่านสาวหลง

ภาพที่ 4 แนวคิดผลิตภัณฑ์สมุนไพร

ผลการวิจัยที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ข้อที่ 3

ภายหลังจากที่ได้พัฒนาแนวความคิดผลิตภัณฑ์สมุนไพร ผู้วิจัยได้นำข้อมูลแนวความคิดผลิตภัณฑ์สมุนไพรจำนวน 3 รายการ ไปทดสอบแนวความคิดโดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 395 ตัวอย่าง มีผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังแสดงในตาราง ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการทดสอบความตั้งใจซื้อแนวความคิดผลิตภัณฑ์สมุนไพร

รายการแนวความคิดผลิตภัณฑ์สมุนไพร	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผลระดับความตั้งใจซื้อ
 นํ้ามันหอมระเหย ว่านสาวหลง ตามความเชื่อเป็นว่านมหานิยม เป็นสิริมงคล สำหรับผู้โช้ ทำมาค้าขายดี มีคนนิยม สรรพคุณ สามารถใช้บรรเทาอาการปวดเมื่อย กล้ามเนื้อ บรรจุภัณฑ์ ขวดแก้วใส ทรงแบน ฝาจุกปิด ทำด้วยไม้ ขนาด 30 ml	3.51	1.016	มาก
 หมอนรองคออุกประคบ ภายในหมอนบรรจุด้วยสมุนไพรที่มี กลิ่นหอมช่วยผ่อนคลาย วิธีการใช้ นำไปนึ่ง หรือพรมน้ำให้ชุ่มแล้วนำไปใส่ในไมโครเวฟ ประมาณ 30-60 วินาที นำมารองที่คอหรือไหล่ บริเวณที่มี อาการปวดเมื่อย สรรพคุณ บรรเทาอาการปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ สามารถประคบ เองได้เองที่บ้าน การเก็บรักษา เมื่อใช้เสร็จ นำไปตากให้แห้งและเก็บในที่ร่ม สามารถเก็บไว้ใช้ได้อีก 3-5 วัน	3.48	.989	ปานกลาง

ตารางที่ 1 (ต่อ)

รายการแนวความคิดผลิตภัณฑ์สมุนไพร	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล ระดับความตั้งใจซื้อ
 สบู่สมุนไพร ผสมว่านสาวหลง มีกลิ่นหอมละมุนอ่อนๆ ตาม ธรรมชาติ สรรพคุณ กลิ่นของสบู่ช่วยให้ ผ่อนคลาย และตามความเชื่อ เป็นว่านมหานิยม ลักษณะสบู่ มีทั้งแบบก้อนกลม ขนาด 100 กรัม และรูปดอกไม้ ขนาด 32 กรัม	3.38	1.112	ปานกลาง

จากตารางที่ 1 ผลการศึกษาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามโดยส่วนใหญ่มีความตั้งใจซื้อน้ำมันหอมระเหยว่านสาวหลง เป็นอันดับแรก อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.51 รองลงมาอันดับที่สอง คือ หมอนรองคอลูกประคบ มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.48 และรองลงมาอันดับที่สาม คือ สบู่สมุนไพรว่านสาวหลง มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.38 ตามลำดับ

จากการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาแนวคิดผลิตภัณฑ์สมุนไพร จำนวน 3 แนวคิด มีค่าการทดสอบความตั้งใจซื้ออยู่ในระดับปานกลางถึงมาก และกลุ่มนวดฯ ได้รับความรู้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรแปรรูปตามแนวทางมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนไปแล้วนั้น กอปรกับในปัจจุบัน ได้มีตลาดทำเรื่องวัดคลองคางจัดตั้งขึ้นบริเวณหลังวัดคลองคาง ซึ่งนับว่าเป็นอีกช่องทางการจัดจำหน่ายหนึ่งที่รองรับผลิตภัณฑ์สมุนไพรดังกล่าว ดังนั้น หากกลุ่มนวดฯ ได้จัดทำงบประมาณในการพัฒนาจากแนวคิดผลิตภัณฑ์สมุนไพรเป็นผลิตภัณฑ์สมุนไพรต้นแบบเพื่อนำไปทดสอบตลาด ก็จะสามารถพัฒนาต่อยอดในเชิงพาณิชย์ต่อไปอย่างยั่งยืนได้

อภิปรายผลการวิจัย

การพัฒนาการแปรรูปสมุนไพรในท้องถิ่นตามแนวทางมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนของกลุ่มนวดเพื่อสุขภาพวัดคลองคาง อ.เมือง จ.นครสวรรค์ จากการสำรวจสมุนไพรที่ปลูกได้ภายในบริเวณวัด และชุมชนบึงเสนาท พระสุทัศน์ ธรรมะธิโป เจ้าอาวาสวัดคลองคาง แกนนากลุ่มนวดฯ และสมาชิกกลุ่มนวดฯ ได้มีแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาแปรรูป “ว่านสาวหลง”

จากการศึกษาสามารถยับยั้งการเจริญของแบคทีเรียจากว่านสาวหลง พบว่า มีสรรพคุณมีฤทธิ์ยับยั้งแบคทีเรียที่ก่อโรกระบบทางเดินอาหาร อาทิ อาหารเป็นพิษ ท้องเสีย ท้องร่วง เป็นต้น มากกว่านี้ สรรพคุณของว่านสาวหลงมีฤทธิ์ยับยั้งเชื้อแบคทีเรียที่ก่อโรคทางผิวหนังได้ดีที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับ

งานวิจัยของ พิมพร ลีลาพรพิสิฐ จากผลการศึกษา พิจารณาได้ว่า ว่านสาวหลง สามารถนำไปพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์สมุนไพรได้

ว่านสาวหลง เป็นสมุนไพรที่สามารถส่งเสริมการปลูกได้ เนื่องจากมีสภาพดินที่เหมาะสมแก่การปลูกและขยายการปลูกต่อไป ผู้วิจัยได้ร่วมประชุมกับกลุ่มนวดฯดังกล่าวและจัดโครงการอบรมให้ความรู้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรตามแนวทางมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน และได้ร่วมกันพัฒนาแนวความคิดผลิตภัณฑ์สมุนไพร จำนวน 3 รายการ ได้แก่ น้ำมันหอมระเหยว่านสาวหลง หมอนรองคอลูกประคบ และสบู่สมุนไพรว่านสาวหลง

ผลการทดสอบความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์สมุนไพรแปรรูป พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม มีความตั้งใจซื้อน้ำมันหอมระเหยว่านสาวหลง อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พิมพร ลีลาพรพิสิฐ ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านเวชสำอาง อาจารย์คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้ทำการพัฒนาผลิตภัณฑ์ต้นแบบใน 3 รูปแบบ คือ น้ำมันสำหรับจุดตะเกียง น้ำมันนวดตัว และสครับ (Scrub) ซึ่งได้ผ่านการทดสอบความพึงพอใจเบื้องต้น ในกลุ่มผู้ประกอบการสปาแล้ว มากกว่านี้ ผลการศึกษายัง พบว่า หมอนรองคอลูกประคบ มีผลการทดสอบความตั้งใจซื้ออยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประพัศพร วรรณทอง (2556) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจของการใช้หมอนลดคออักเสบลดอาการปวดกล้ามเนื้อต้นคอในผู้มารับบริการศูนย์การแพทย์แผนไทย โรงพยาบาลขุนหาญ กล่าวว่า หมอนรองคอที่ทำให้หมอนจากหลอดกาแฟ มีสรรพคุณช่วยลดอาการปวดต้นคอ และอาจมีผลให้ผู้ปวดลดการรับประทานยาแก้ปวด แสดงให้เห็นว่า หากหมอนรองคอนั้นมีประโยชน์ หากหมอนรองคอทำให้ด้วยสมุนไพรลูกประคบ จะส่งผลให้ผู้ช่วยลดอาการปวดเมื่อยต้นคอ ผ่อนคลายคลายกล้ามเนื้อ ลดปัญหาจากภาวะโรคออฟฟิศซินโดรมได้ (ธารรัตน์ อินสว่าง และศิริลักษณ์ เจริญเขตร, 2558) และอันดับที่สาม คือ สบู่สมุนไพร มีผลการทดสอบความตั้งใจซื้ออยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นงเยาว์ เทพยา (2549) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความมั่งคั่งของสบู่สมุนไพร กล่าวว่า ปัจจุบันนิยมใช้พืชสมุนไพรที่มีอยู่ในธรรมชาติ มาเป็นส่วนผสมเพิ่มเติม ในสบู่แทนการใช้สารเคมีสังเคราะห์ พืชสมุนไพรที่ใช้มีสารสำคัญและมีสรรพคุณทางยา เช่น มีน้ำมันหอมระเหยที่มีกลิ่นเฉพาะใช้ในการบำบัดโรค มีสีสันทนสวยงาม หาง่าย ราคาถูก ประหยัด ปลอดภัยไร้สารสังเคราะห์ และไม่มีพิษตกค้าง ทำให้สบู่สมุนไพรที่ผลิตขึ้นจากผลิตภัณฑ์ธรรมชาติมีคุณลักษณะเฉพาะที่หลากหลาย จึงเป็นบทพิสูจน์ให้เห็นถึงความมั่งคั่งของสบู่สมุนไพรที่มีคุณค่ายิ่งของภูมิปัญญาไทย มากกว่านี้กระแสดังกล่าวความต้องการมีแนวโน้มว่าผู้บริโภคจะตัดสินใจซื้อสินค้าประเภทสบู่ผสมสมุนไพรไทยเพิ่มขึ้น รวมทั้งพฤติกรรมของผู้บริโภคทั้งชาวไทยและต่างชาติที่ให้ความสำคัญกับสุขภาพอนามัย ยังคงนิยมและเลือกใช้สบู่ที่มีส่วนผสมของสมุนไพรไทย ส่งผลให้ยอดขายสบู่ผสมสมุนไพรขายดีเป็นพิเศษ เช่น สบู่ผสมวิตามินซี สบู่กลูต้าผสมวิตามินอี และสบู่ฟ้าหทัยทองคำ ฯลฯ (กรุงเทพฯธุรกิจ, 2559)

ข้อเสนอแนะ

1. ควรผลักดันกลุ่มนวดเพื่อสุขภาพวัดคลองคางพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรตามแนวคิดผลิตภัณฑ์ที่ได้ทดสอบความตั้งใจซื้อ ให้เป็นผลิตภัณฑ์ต้นแบบเพื่อทำการทดสอบตลาดและส่งเสริมการผลิตต่อไป อีกทั้งควรผลักดันให้มีการจดทะเบียนเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนหรือผลักดันให้เป็นสินค้า OTOP ต่อไป
2. ควรออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่สามารถบ่งบอกถึงเรื่องราวและอัตลักษณ์ของกลุ่ม

เอกสารอ้างอิง

- กรุงเทพฯ:ธุรกิจ. (2559). *เผยตลาดสมุนไพรได้สวยงามขึ้นลูกค้าทั้งไทยและเทศปลื้ม*. สืบค้นเมื่อ วันที่ 20 มกราคม 2562. (ออนไลน์) <https://www.bangkokbiznews.com/pr/detail/19779>
- คณาจารย์สาขาจุลชีววิทยา. (2557). *คู่มือปฏิบัติการจุลชีววิทยา*. เชียงใหม่: ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นงเยาว์ เทพยา. (2549). ความมหัสจรรย์ของสมุนไพร. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา*, 1(2), 156-164.
- ธารารัตน์ อินสว่าง และสิริลักษณ์ เจริญเขตร. (2558). *เครื่องนวดลูกประคบสมุนไพร Herbal ball*. เอกสารรายงานการวิจัยสิ่งประดิษฐ์ นวัตกรรม การแข่งขันทักษะวิชาชีพครั้งที่ 29 ปีการศึกษา 2558 ประเภทที่ 7 สิ่งประดิษฐ์ด้านการแพทย์และอาชีวอนามัย. กรุงเทพฯ: สำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนและสมาคมวิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย.
- ธิดิยา ทองเกิน. (2561). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการวางแผนกลยุทธ์การตลาดเพื่อส่งเสริมการค้าดำเนินงานของกลุ่มนวดเพื่อสุขภาพ กรณีศึกษา กลุ่มนวดเพื่อสุขภาพ วัดคลองคาง จังหวัด นครสวรรค์. *วารสารวิชาการเครือข่ายบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ*, 8(4), 41-56.
- ประพัศพร วรรณทอง. (2560). *ความพึงพอใจของการใช้หมอนหลอดการแปดอาการปวดกล้ามเนื้อ ต้นคอในผู้มารับบริการศูนย์การแพทย์แผนไทย โรงพยาบาลขุนหาญ*. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 กันยายน 2561. (ออนไลน์) 203.157.165.4/ssko_presents/file.../ 3330800341696-9-4839.doc
- พิมพ์ร ลีลาพรพิสิฐ. (2553). *ว่านสาวหลง* "เสน่ห์พืชหอมล้านนา สู่งานวิจัยต้นแบบผลิตภัณฑ์". คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2562. (ออนไลน์) <https://www.pharmacy.cmu.ac.th/web2553/n03.php>
- Taro Yamane. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. 3rdEd. New York. Harper and Row Publications.
- Thaiherbmedicine. (2559). *สมุนไพร*. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2561. (ออนไลน์) <https://thaiherbmedicine.wordpress.com/>
